

Sinh viên đến tham quan, học tập nghe thuyết minh Bảo tàng TP. Cần Thơ giới thiệu tại trưng bày chuyên đề “Báu vật khảo cổ học Tây Nam bộ”.
Ảnh: TẤN VĨNH.

BẢO VẬT QUỐC GIA ĐẦU TIÊN Ở THÀNH PHỐ CẦN THƠ

» THÁI NGỌC ANH

❶ Cán bộ trung tâm nghiên cứu khảo cổ viện khoa học xã hội vùng Nam bộ xử lý hiện trường hố khai phía Đông lung đầu sọ tại di tích khảo cổ học ấp Nhơn Thành, xã Nhơn Nghĩa, huyện Phong Điền, TP.Cần Thơ⁽¹⁾.
Ảnh: HOÀNG TRƯỞNG SA.

❷ Bộ sưu tập hiện vật khuôn đúc, mẫu vật và các vật dụng chế tác đồ trang sức bằng kim loại - văn hóa Óc Eo. Thế kỷ thứ I - VII được Thủ tướng Chính phủ công nhận là bảo vật quốc gia năm 2017⁽²⁾. Ảnh: HOÀNG TRƯỞNG SA.

“... Việc bảo tồn cổ tích là việc rất cần trong công cuộc kiến thiết nước Việt Nam...”

Chủ tịch Hồ Chí Minh
(Sắc lệnh số 65, ngày 23/11/1945)

Văn hóa Óc Eo được phát hiện lần đầu tiên ở gò Óc Eo, xã Vọng Thê, huyện Thoại Sơn, tỉnh An Giang vào năm 1944 bởi Nhà khảo cổ học L.Malleret và các học giả người Pháp. Sau đó, nhiều di chỉ của nền văn hóa này lần lượt được phát hiện ở các tỉnh thành như Kiên Giang (di tích Nền Chùa), Đồng Tháp (di tích Gò Tháp), Đồng Nai (di tích Cây Gáo), Trà Vinh (di tích Lưu Cừ), Long An (di tích Bình Tả - Gò Xoài), Tiền Giang (di tích Gò Thành), TP. Hồ Chí Minh (di tích Phụng Sơn Tự - Chùa Gò)... Từ cuộc khai quật lần đầu tiên ở nơi được lấy tên cho nền văn hóa, tới nay diện mạo của văn hóa Óc Eo ngày càng trở nên rõ nét. Căn cứ vào văn tự trên các tấm bia đá, mảnh vàng, những đặc điểm của các di vật, sử liệu ghi chép về quốc gia cổ Phù Nam và đặc biệt là kết quả các mẫu phân tích C14, các nhà khoa học nhận định Văn hóa Óc Eo là một nền văn hóa được hình thành và phát triển trên cơ tầng bản địa trong khoảng 10 thế kỷ đầu công nguyên ở khu vực Nam bộ, có không gian phân bố trên khắp vùng châu thổ sông Mêkông.

Ở Cần Thơ, dấu vết của nền văn hóa này được tìm thấy rải rác ở nhiều nơi nhưng tiêu biểu nhất là ở di tích Nhơn Thành. Từ khi phát hiện vào năm 1990 đến nay, nơi đây đã được các nhà khảo cổ tập trung nghiên cứu ở nhiều mức độ lớn nhỏ khác nhau, trong đó đáng chú ý là hai công trình lớn diễn ra qua các năm 2001-2003 và 2011-2013. Với nhiều loại hình di vật đặc sắc và tiêu biểu của văn hóa Óc Eo được tìm thấy trong các đợt khai quật như thuyền độc mộc, cầu thang, cột gỗ nhà sàn, tượng Phật, tượng thần Bà La Môn giáo, các vật dụng sinh hoạt gia đình, lao động sản xuất... Đặc biệt là bộ sưu tập hiện vật khuôn đúc, mẫu vật và các vật dụng chế tác đồ trang sức bằng kim loại (Bộ khuôn đúc Nhơn Thành) vừa được Thủ tướng Chính phủ công nhận là bảo vật quốc gia vào ngày 25 tháng 12 năm 2017, đã khẳng định vị trí và tầm quan trọng của khảo cổ học vùng đồng bằng sông Cửu Long nói riêng, Nam bộ nói chung, góp thêm nguồn tư liệu lịch sử vô cùng quý chứng minh cho sự phát triển và tồn tại của vùng đất phía Nam Việt Nam.

Bộ sưu tập khuôn đúc Nhơn Thành là bảo vật quốc gia đầu tiên của thành phố Cần Thơ, thể hiện đầy đủ về một quy trình chế tác đồ trang sức bằng kim loại của cư dân thời bấy giờ - từ phác thảo, tạo tác hoàn thiện các loại khuôn đúc, đến quá trình luyện kim, đổ khuôn và cho ra thành phẩm. Gồm 11 hiện vật: 01 mẫu xỉ kim loại (dấu vết của việc luyện kim loại); 01 nồi nấu và 01 cốc rót kim loại dùng trong quá trình chế

tác; 03 khuôn đúc được chế tác thủ công rất tinh xảo từ đá phiến hạt mịn, trong đó có 02 khuôn là một bộ đang trong quá trình tạo tác được thể hiện qua các mẫu đúc đang dở trên khuôn. Qua quan sát, có 03 mẫu đúc được tạo tác hoàn chỉnh và các mẫu khác đang trong quá trình tạo tác. Đây là loại khuôn hai mang hình chữ nhật ghép khớp với nhau, có kích thước lớn, được dùng để đúc cùng một lúc nhiều vật đúc như vòng tay, các loại khuyên tai, bùa đeo... vốn là những loại hình trang sức tiêu biểu trong văn hóa Óc Eo; 01 khuôn đúc kèm 05 vật đúc tương thích với khuôn: 01 vòng tay, 01 khuyên tai răng cưa, 01 khuyên tai con đĩa, 01 khuyên tai quả bí; 01 dụng cụ dùng để uốn vòng.

Qua nghiên cứu có so sánh, các nhà khoa học đã xác định được giá trị của bộ sưu tập: Đồ trang sức chế tác trong khu vực này được hình thành từ sự sáng tạo của cộng đồng cư dân bản địa và có sự giao lưu văn hóa - thương mại với các vùng khác nhau như: Ấn Độ, Địa Trung Hải, Trung Á và Đông Nam Á. Khẳng định đây là những loại hình trang sức được ưa chuộng của người đương thời và mối quan hệ chặt chẽ trong hệ thống thương mại, trao đổi hàng hóa giữa các cộng đồng cư dân Óc Eo nói riêng, con đường thương mại Đông - Tây nói chung, sưu tập khuôn đúc và quy trình chế tác đồ trang sức ở Nhơn Thành có giá trị rất đặc biệt, là một sáng chế tiêu biểu của nghề kim hoàn - một đại diện cho ngành thủ công nghiệp bản địa vốn rất phát triển trong thời kỳ văn hóa Óc Eo, góp phần rất lớn trong việc làm sáng tỏ cấu trúc kinh tế, văn hóa - xã hội của cư dân cổ đồng bằng sông Cửu Long từ thế kỷ I đến thế kỷ VII sau công nguyên.

Bảo vệ và phát huy giá trị di sản văn hóa là nghĩa vụ của mọi công dân, trong đó vai trò chủ đạo là của các ngành chức năng. Theo đó, Di tích Địa điểm khảo cổ học Nhơn Thành đã được xếp hạng là Di tích lịch sử - văn hóa cấp thành phố vào năm 2014 (Di tích thuộc địa phận ấp Nhơn Thành, xã Nhơn Nghĩa, huyện Phong Điền, thành phố Cần Thơ, cách trung tâm thành phố Cần Thơ khoảng 17km về phía Tây - Tây Nam). Các di vật khai quật từ di tích, trong đó có bộ sưu tập là bảo vật quốc gia, hiện đang được trưng bày tại Bảo tàng thành phố Cần Thơ nhằm bảo vệ và phát huy các giá trị đặc biệt của Văn hóa Óc Eo ở đồng bằng sông Cửu Long nói chung, TP. Cần Thơ nói riêng.✿

(1) (2) Ảnh chụp lại từ trưng bày chuyên đề “Báu vật khảo cổ học Tây Nam bộ” tại Bảo tàng TP. Cần Thơ.